

A barátságról

Sok minden hiányzik nekem itt, az Újvilágban, ahol már sokadik éve morzsolom a bibliai karantén eredetileg negyven napra ígért idejét. Vagy csak én voltam olyan naiv, hogy abban bíztam: negyven nap leteltével szabadok lehetünk? Ma aztán megint eszembe jut valami. Most történetesen az, hogy egyedül élek, mint az ujjam. És ez nem üres szó. Át kell telefonálnom az Óvilágba, ha ismerős hangot szeretnék hallani.

Barátaim persze, lassan már odaát sincsenek. Túléltem volna a korosztályomat? Többnyire már csak reggelente – a trópusokon a reggel délelőttöt, a hajnal reggelt jelent – dolgozom, és ilyenkor hajnalban az embernek sok minden eszébe jut.

A meztelen, a pucér igazság percei ritkák. Reggel törnek rám, tollal, fehér papírlapon.

– Barátaid? – tűnődik a feleségem. – Inkább csak a bajtársaid! A barátok számodra soha nem voltak fontosak. Egy jó bekezdésért elárultad őket.

És hát, a távolság. Tíz országban, három kontinensen éltem. – A barátsághoz – mondom most – valamiféle állandóság szükségeltetik. Nem csak telefonok és táviratok.

Nem vitás: van bőven kifogásom. Reggelente ezeket is felsorolom. A barátság! Azok maradnak, akiket elárultam. Akiket elvesztettem valahol útközben, harminc év alatt.

*

Babó! Az én Babó barátom, akit a franciák Étienne-nek ismertek! Ma is fojtotgat a sírás, ha első vadnyugati barátomról álmodom. A lágérben sokan voltunk, de őt, Babót, még otthonról hoztam magammal. A Néphadseregből. Együtt kezdtük el – 1955 őszén – a szolgálatot. A hatoszámmú légvédelmi ütegnél, egész pontosan.

Egy év korkülönbség volt közöttünk, ő volt a fiatalabb. Babó balett-táncos volt, én egyetemista. Aztán kitört a Forradalom, és én valahol elvesztettem a barátomat. Egy menekülttáborban találkoztunk újra össze, Galliában. Diákok, mind a ketten. Attól kezdve elválaszthatatlanok.

Mindezt már megírtam, nem is egyszer. Most mégis, újra meg újra, Babóról, a barátomról álmodom.

*

Elzászi munkatársammal, Claude-dal is sokáig együtt róttuk a kelet-francia országutakat. Aztán ő odaát, Badenban talált állást, én pedig megírtam a feleségével – a szőke, nagyon édes asszonnyal – történt rövidke, gyors kalandomat.

Nem kellett volna. A párizsi könyv évekkel később a barátom kezébe került. És tönkretette mindazt, ami a régi nagy barátságból megmaradt. Késő bánat, nem lehet visszacsinálni a dolgokat.

Puerto Ricó-i tanártársammal, Billel, pedig még ennyi sem. Az ő életét is megírtam, benne egy kalandját, és amikor visszatért Kaliforniában, a felesége – mit ad isten – elolvasta ezt a könyvemet. Nem kellett volna.

Mindig csak ez az átkozott szófosás! Sírt, soha nem fogom elfelejteni. Tönkretettem az életét. Sírok én is, ha eszembe jut.

Három árulás. Az igazság? Egy nyomorult sztori kedvéért „beáldoztam” a barátomat? Megírtam ezt is annak idején. De minden árulásnak hosszú utóélete van.

Hogy elárultak engem is, nem is egyszer? Védekezem, mentséget keresek. Én ma már csak erre a három volt barátomra gondolok.

*

Hát, csak így. Nincsenek útitársaim többé. Csak könyvek maradtak utánuk. Csak néhány jó bekezdés. Alliteráció. Csak ez a három hitszegés, amiért ma is szégyellem magamat.

A magyar humorról

A karibi asszony a kezében tartja a telefonját, kuncog. Aztán kitör belőle a nevetés. Még mindig nevet, amikor felolvassa nekem a viccet. Spanyolul szól hozzám, értem, mit mond. Bólogatok, remélem, nem vár tőlem mást. Látogatónk is az asztalnál ül. – Ez vicc volt? – fordul felém. Igen, feleségem – szép, lassan – elmagyarázza, hogy min kellett volna nevetnem. Hát, rendben, megvonom a vállamat.

Barátaim latin élettársai általában hozzánk szelídülnek. Majdnem mindenben egyetértünk, magyar fiúk és latin asszonyok. Egy valami van, amire nincs magyarázat: a mi humorunkat személyes támadásnak érzi valamennyi latin. Nem tudják megszokni a közös élet évtizedei alatt.

Tünődöm, keresem a magyarázatot. Nálunk, magyaroknál dül a pesti, a zsidó humor, az egykori kabaré alapja. A csavaros észjárású székely góbék vaskos tréfái mindennaposok. Akárcsak a faviccek. Nem újkeletű a jelenség: Mikszáth korától kezdve sokáig szárnyaltak a viccek. Egy időben sorra jelentek meg a satírák, az élclapok, a karikatúrák. Valaha a Ludas Matyi minden idők legnagyobb példányszámú satirikus hetilapjának számított. Egyszóval: soha nem volt tőlünk idegen a humor. Mi ezzel az amalgámmal traktáljuk szeretteinket.

Persze, csak azokat, akiket szeretünk. Idegenekre nem pazaroljuk az íróniát.

Ez az, amit nem viselnek el a latin hölgyek és asszonyok. Sérti őket a nevetés. A magyarok csipkelődése, az irónia.

Beletört nem egyszer nekem is a bicskám. Megszoktam, hogy nem mondom ki a dolgokat.

Hümmögni azért csak szabad...